

gelijk NIKEL l. c. p. 69 terecht opmerkt, omdat beide woorden beteekenen *den oceaan* en in Gen. 1 deze chaoszee juist in tegenstelling met het babylonische scheppingsverhaal *niet als persoon is gedacht en niet optreedt als „de moeder van goden en alle leven”*, maar als levenlooze substantie, die door den Geest Gods bevrucht wordt.

162) H. GUNKEL, *Schöpfung und Chaos in Urzeit und Endzeit, eine religionsgeschichtliche Untersuchung über Gen. 1 und Apoc. 12*. Göttingen, 1895, heeft het eerst uitvoerig trachten aan te toonen, dat in de psalmen en profeten doorlopend sprake is van een strijd tusschen Jehova en Tiamat of het Chaosmonster, waarbij de ontleening aan het babylonische epos nog veel duidelijker dan bij Gen. 1 in het oog zou springen. ZIMMERN, in zijn *Biblische und Babylonische Urgeschichte*, en in K. A. T.<sup>3</sup> p. 510 en v.v. en DELITZSCH, *eerste voordracht*, p. 34, 35—68 zijn hierin Gunkel gevolgd. Nu is het ongetwijfeld waar, dat de plaatsen, waarop Gunkel wijst, veel meer trekken van overeenkomst met den Marduk — Tiamatstrijd vertoonen dan het eigenlijke scheppingsverhaal. Indien Gunkel's betoog dan ook geen ander doel had dan aan te toonen, dat in de poëtische en profetische literatuur van Israel *beelden* en *metaphoren* voorkomen, die wellicht aan het Gilgameosepos ontleend zijn, dan zou de mogelijkheid hiervan kunnen worden toegegeven. Maar dit bedoelt Gunkel niet; wat hij wil aantoonen is, dat *niet als poëtische beeldspraak*, maar als *werkelijk geloofd* en *als waarheid aangenomen scheppingsverhaal* bij Israel dit babylonische epos reeds vroeg voorkwam. Dat Gunkel, die in strijd met heel de nieuwere critiek Gen. I tot een der oudste stukken van de Schrift rekent, hierdoor met zichzelf in strijd raakt, is een argumentum ad hominem, dat ik verder rusten laat. Van meer belang is de vraag, of de teksten, waarop Gunkel zich beroept, de door hem gestelde hypothese bevestigen. Deze teksten nu laten zich in twee hoofdgroepen verdeelen; vooreerst die teksten, waarin de zee of oceaan wordt voorgesteld als een levend wezen, een vijandige macht, die door Jehova wordt bestreden, waarbij evenzeer als in het Gilgameosepos een schelden van Jahve aan den strijd voorafgaat; en ten tweede die teksten, waarin gesproken wordt van een strijd tusschen Jehova en een monster, dat Rahab, Leviathan enz. wordt genoemd en evenals Tiamat door helpers wordt gesteund. Beide reeksen van teksten hebben natuurlijk alleen dan dwingende bewijskracht, wanneer vaststaat 1e dat deze strijd plaats heeft gevonden in den *oertijd*, bij de schepping; 2e dat dit monster Rahab hetzelfde is als Tiamat of de Chaoszee; en 3e dat dit Chaosmonster dualistisch tegenover Jehova staat en eeuwig heeft bestaan. Juist op deze drie punten nu is het betoog van Gunkel niet alleen niet concludent, maar de door hem aangevoerde teksten bewijzen veeleer het tegendeel. De strijd tusschen Jehova en dit monster wordt nergens voorgesteld als in het verleden (vóór of bij de schepping) te hebben plaats gevonden,